

Elja Dubbeldam en Sandra

Geoliede zoekmachine

Wie na het leggen van zijn Jan van Haasterenpuzzel een stukje mist kan dat bij puzzelgroep **Ontbrekende stukjes** in Dordrecht opvragen. Daar zoeken mensen met een grote of kleine afstand tot de arbeidsmarkt het juiste stukje. 'Dubbele neuzen of handen wil niemand.'

DOOR HUGO HOES
FOTOGRAFIE MAREN NIJLAND

'**H**IER zit het pikje aan de buik, dat is het rode hoekje. Deze heeft het pikje recht omhoog, dat wordt blauw. Daarnaast heb je ook wat groene hoekjes, dat zijn de stukjes met twee pikjes.' We zijn nog geen kwartier binnen of het door **Crista Scherpenisse** gebezigde legpuzzeljargon doet ons al duizelen. Pikjes verwijzen naar de uitsteeksels van de stukjes, de hoekjes naar het opbergstysteem. De energieke Crista is de oprichter en drijvende kracht van puzzelgroep Ontbrekende stukjes en legt ons uit hoe men hier naalden in hooibergen vindt, want daar komt deze activiteit wel op neer. Het is een koude vrijdagochtend, Trump is net gekozen, Amster-

dam komt bij van een gewelddadige nacht, maar bij de puzzelgroep van Gemiva – een organisatie die mensen met een beperking ondersteunt – in Dordrecht is het warm en knus. Zes cliënten, twee begeleiders en vrijwilliger Elja Dubbeldam zitten tussen meer dan 2000 duizendstukjespuzzels naar puzzelstukjes te zoeken. Wie niet zoekt, verpakt, controleert puzzels, schrijft etiketten of voert een ander niet al te ingewikkeld taakje uit. 'We hebben zo veel mogelijk bijkomende werkzaamheden bedacht, want niet iedereen kan puzzelen,' zegt Crista. Maar dat kunnen de bijna veertigers Fatma en Sandra wel, en hoe. Met veel plezier, maar ook snel afgeleid, werken

ze op grote puzzelmatten aan duizendjes. Fatma kan ook ondersteboven puzzelen. Die vaardigheid heeft ze aangeleerd omdat ze niet bij het bovenste deel van de grote puzzel kan reiken om aan te leggen. Door die om te draaien kan dat wel, maar dan ligt de puzzel ondersteboven. **Sandra** heeft een stapeltje dienbladen met antislipmatjes naast haar puzzel liggen. Daarop liggen voorgesorteerde potentiële aanleggers. 'Ik wil later een beroemde actrice worden,' zegt ze 'en een beroemde puzzelaar.' Maar eigenlijk is ze dat al. 'Want ik heb meegegaan in serie *De Nachtwachtbende*. Een hoofdrol.'

Volgens Crista heeft Sandra ook een grote duim. **Fatma** lacht om haar vrolijke en fantasierijke collega. 'U zit bij beroemde mensen aan tafel,' zegt ze met pretoogjes tegen de verslaggever.

Schenking

Een jaar of vijf geleden zag Crista hoe rustgevend puzzelen voor haar cliënten was. 'Als mensen willen praten hoeft je elkaar niet aan te kijken. Je kunt praten terwijl je puzzelt en dat is voor sommige cliënten heel prettig.' Dat was in een tijd dat de inpakkerij van Gemiva net het contract met een andere opdrachtgever opgezegd had omdat die te veeleisend was. Omdat ook alle kerstpakketten al ingepakt waren had men even niets meer om handen. Om de tijd te doden ging men van twee incomplete puzzels een heel exemplaar maken. Dat puzzelen sloeg aan onder haar cliënten, al waren er ook ouders die zich afvroegen of er geen zinvoller werk was. Bij een neef met een fietswinkel haalde Crista grote stukken karton waar ze puzzelmatten van sneed en tot zover was de activiteit te overzien. Maar nadat een vrouw die zelf ook een puzzelstukjesservice had bestierd daarmee ophield en 500 Jan van Haasterens doneerde, werd het serieuze business. Want wie zo'n schenking accepteert draagt een verantwoordelijkheid. Dus werd er een ogenschijnlijk simpel maar serieus bedrijfsmodel bedacht: puzzels leggen en ontbrekende stukjes zoeken voor klanten. Alleen van Jan van Haasterenpuzzels (JvH-puzzels), de bekende drukke tekeningen vol poppetjes. Makkelijker gezegd dan gedaan zo'n menselijke zoekmachine, want het aantal verzoeken ging al snel van tien naar honderd per dag. Na corona leek het wel alsof heel Nederland aan de leg was.

Na corona leek het wel alsof heel Nederland ineens aan de leg was

Ribbelig

De JvH-puzzelbeweging is groot en fanatiek. Leden hebben wandkasten vol dozen, ontmoeten elkaar op Facebook en wisten al snel de weg naar Ontbrekende stukjes te vinden.

Er komt meer kijken bij zoeken dan je denkt. Zo zijn er van elke JvH meerdere

varianten in omloop. Ze kunnen glad of enigszins ribbelig zijn en voor een en dezelfde puzzel worden vaak verschillende snijmallen gebruikt, zegt Crista. 'Soms wel vijftig. Dan kan een stukje wel passen, maar krijg je toch dubbele neuzen of handen. Dat wil niemand.'

Omdat de puzzelservice uniek in de wereld is heeft men niet alleen het zoekjargon zelf verzonnen, maar ook het uitgebreide en verfijnde opbergstelsel is zelf bedacht. Dat is gebaseerd op kleurcodes, cijfers en letters en gaat de verslaggever deels boven de pet. 'Puzzelstukjes zoeken is een heel gepuzzel,' zegt Crista. 'Wij begrijpen het wel,' roept Fatma.

Of het door stofzuigers, huisdieren of hoogpolig tapijt komt – de vraag naar ontbrekende stukjes is groot. Er zijn al zoekverzoeken geweest uit bijna twintig landen. 'Amerika, Canada, Australië, Zuid-Afrika en zelfs Indonesië. Het klinkt arrogant, maar verzoeken uit Europese landen vinden we niet meer zo interessant. Twee weken geleden was er nog een aanvraag uit Israël,' zegt Crista. 'Je zou denken dat ze daar nu wel iets anders aan het hoofd zouden hebben.'

Wie een stukje wil aanvragen moet een foto sturen van de puzzelhoek linksonder en naam en nummer van de puzzel doorgeven, plus natuurlijk een foto van het gat met context van het ontbrekende stukje. Een zoekopdracht kost slechts 2,75 euro, al is er geen garantie op succes. Soms duurt het jaren voordat het juiste stukje gevonden is en de open plek gevuld kan worden, al komt het ook voor dat het onvindbaar blijft en de schrijvende situatie voortduurt.

Onbetaalbaar

Aan goodwill heeft Ontbrekende stukjes geen gebrek. Van puzzelfirma Jumbo ontving men puzzelmatten als vervanging van het fietskarton en ook doneert het

Crista Scherpenisse 'Pas kwam er een aanvraag uit Israël. Je zou denken dat ze daar nu wel iets anders aan hun hoofd hebben'

geretourneerde puzzels. Als Sandra de naam Jumbo opvangt wijst ze direct naar het logo op de doos, zodat de verslaggever het ook begrijpt. De Puzzelpoezen, een kwartet Utrechtse studenten hield een spon oractie, maar het trotst is men op de bijdrage van tekenaar Jan van Haasteren zelf. 'Hij vond dit zo'n leuk initiatief dat hij een logo voor ons heeft ontworpen. Dat is onbetaalbaar.' En daar bleef het niet bij. In 2021 bracht Studio JvH een puzzel uit met de naam *Het ontbrekende stukje*. Voor alle duidelijkheid: een complete puzzel. Ook is het logo tegenwoordig altijd wel ergens op nieuwe puzzelafbeeldingen te vinden. En dat is nog niet het enige, want binnenkort zullen ze de tekenaar

ontmoeten en daar verheugt iedereen zich al op. 'Dat vind ik wel heel, heel leuk,' zegt Sandra. Fatma knikt instemmend. 'Ik ook.'

Stukjes zoeken gebeurt systematisch. De ruim 2000 puzzels liggen in ongeveer 500 verschillende dozen. Meerdere puzzels per doos. Dat is ruimtebesparend en bovendien hoeft je minder dozen te pakken en te doorzoeken om een stukje te vinden.

Die puzzels zijn al gelegd en liggen in vier delen met tabbladen ertussen in de doos. Er wordt dus niet gezocht in een grote berg stukjes, maar in gelegde en praktisch opgeborgen, complete en incomplete exemplaren.

Dat leggen kan men allang niet meer alleen. Een trouwe en grote groep externe vrijwilligers helpt daarbij. Zij halen puzzels op en brengen ze gelegd terug. Niet iedereen hoeft zelf naar Dordrecht te komen. Dankzij een verfijnd landelijk dekkend netwerk van ruim 150 inleverlocaties kunnen reisjes of verzendkosten bespaard worden. Vrijwillige koeriers bezorgen de puzzelpakketten.

Kiki Bertens

Ans en **Frans Jetten** uit Maassluis zijn twee van die hulplegkrachten. Het enthousiasme waarmee ze onthaald worden laat zien dat ze veel vaker zijn geweest. Frans legt 'weleens' een puzzel, Ans is de fanatiekste van stel. 'We halen en brengen puzzels voor onszelf, en ook voor onze vriendengroep. Meestal bij een inleverlocatie, maar omdat we vandaag toch op weg naar

In bijna alle kranten en tijdschriften vind je wel een puzzel-pagina. Omdat het nog een heel gepuzzel is om al die puzzels te maken vroegen we vijf **puzzelmakers** hoe ze dit aanpakken en – ook niet onbelangrijk – hoe je ze het best kunt oplossen.

DOOR MAREN NIJLAND

Thomas Swierds

Thomas Swierds is bioloog en quizvragenmaker. Hij verzint allerlei soorten brein-krakers: van vragen voor *De slimste mens* tot opgaven voor *QuizPuzzels*, puzzelboeken waarin – inderdaad – quiz en puzzel met elkaar gecombineerd worden. De kiem hiervoor werd gelegd in de kroeg, want in zijn

studententijd deed Swierds vrijwel wekelijks mee aan een pubquiz. Dat roept de vraag op: hoe stel je het perfecte quizteam samen? Swierds: 'Het helpt als je mensen met verschillende interesses en expertises in je team hebt. Ik herken nummers bijvoorbeeld altijd wel, maar ik kom gewoon nooit op de titel en de artiest – zelfs niet als het Michael Jackson is. Er moet dus echt iemand in mijn team zitten die alles van muziek weet, anders ga ik daar enorm nat op. Veel van mijn vrienden zijn biologen, net als ik, en als je dan met elkaar in een team zit, weet iedereen vaak dezelfde antwoorden wel of juist niet. Uiteindelijk gaat het in de puzzels en quizzen

die ik maak meestal om het leggen van verbanden. Sommige mensen willen die dan helemaal zelf oplossen, maar als je dit samen doet heb je wel een voordeel. Stel: je moet drie plaatjes aan elkaar koppelen door middel van een woord. Op het eerste plaatje staat een man, op het tweede een vrouw en op het derde een kast. De kans dat je het verband tussen die drie in je eentje meteen ziet is niet zo groot, maar als één teamlid weleens naar Billy Joel luistert, een ander Billie Eilish herkent en nummer drie toevallig net een Billyboekenkast van Ikea in elkaar heeft gezet, wordt het gezochte woord heel snel duidelijk.'

Limburg waren, dacht ik: we rijden even langs. Ik kom hier ook altijd blij weer vandaan. Ken je Kiki Bertens? De tennisser? Voor haar vader neem ik er ook altijd een paar mee.' Oud-prof Bertens blijkt zelf ook te puzzelen en op redelijk hoog niveau, vernemen we van Ans. 'Vorige week hebben we in De Lier met team Bertens meegedaan aan de voorronde van het NK legpuzzelen. We werden zevende, maar zijn helaas niet door. Een uur en twee minuten.' Dat was in de categorie vier personen en een puzzel van duizend stukjes. In 2023 deden ze ook mee. Omdat Kiki Bertens toen net gestopt was met haar profcarrière zorgde de overstap van tennisbaan naar puzzelmat voor de nodige verbaasde blikken op de tribune. Dit jaar keek niemand meer op van haar deelname. Op zich was hun eindtijd niet slecht, maar die had beter gekund gezien hun voorbereiding. 'We moesten Rollerdisco leggen en heel toevallig hadden we die de woensdag ervoor nog gemaakt. Die zat nog een beetje in het hoofd.' Van dergelijke

Jet van Wijk

Traditiegetrouw verschijnt met kerst de Citatenpuzzel in *Trouw*. Toen bedenker Haro Hielkema twee jaar geleden ziek werd, schoten eindredacteuren **Jet van Wijk** en Iris Ludeker te hulp. Hoe was het om deze klus over te nemen? Van Wijk: 'Destijds vroeg mijn chef of ik het leuk zou vinden om de Citatenpuzzel te redigeren. Vlak voor de eindstreep werd Haro ziek, waardoor de klus veel omvangrijker werd. Opeens was het niet een dagje namen en citaten controleren, maar moest ik zelf de puzzel afmaken. Geluk-

had Haro het hele jaar door citaten verzameld en de oplossing al verzonnen, wat het allermoeilijkste onderdeel van de Citatenpuzzel is. Het antwoord moet precies op honderd letters uitkomen en zo'n citaat vind je niet zomaar. Je wilt ook niet dat iemand uit de eerste paar woorden al kan opmaken van wie het afkomstig is. Het is leuker als je wat dieper en langer moet nadenken, zeker wanneer je de puzzel maakt met een groep of het hele gezin. Sinds Haro is gestopt met werken, bedenken Iris en ik de puzzel met zijn

tweeën. Dat is vooral heel gezellig, maar ook handig. Stel dat een van ons ziek wordt, dan is er altijd iemand die het werk kan afmaken.'

Sandra en Xiaoyou

voorkennis is in een finale nooit sprake, want dan wordt altijd een gloednieuwe puzzel gelegd die nog niet op de markt is. Terwijl Ans en Frans lossen en laden tracteert een client van de Gemivakookgroep op zelfgebakken koekjes met het Ontbrekende stukjeslogo. Opeens klinkt er gejuich. Sandra en Fatma beginnen te stralen en staan op van hun werkplek. Er komt hoog bezoek voorrijden, mijnheer en mevrouw Taart. Die lekkerbekkende naam blijkt niet echt, maar zo staan de vrijwillige medeleggers **Corrie** en **Theo van der Poel** uit Sliedrecht bekend

Soms duurt het jaren voordat een gat gedicht kan worden, al blijft het stukje ook weleens onvindbaar zodat de schrijvende situatie voortduurt

